

כי תבוא חכמה בלבך ודעת לנפשך

(משליב, י)

בירורי הלכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

בעוהשי"ת

גליץ פ"ב

יום טוב סוכות תשפ"ז

בסוכות תשבו שבעת ימים - ברכת לישוב בסוכה

ברכת לישוב בסוכה * ברכה על שינה וטיוול * ברכה על פת כיסנין - מזונות * ברכה נפרדת על כל סעודה * ברכה אחר הפסק הליכה
סעודה חדשה עם הפסק לתפילת מנחה * ברכה רק בשעת אכילה * מי שישן בסוכה שאינו אוכל שם

א. ברכת לישוב בסוכה

איתא בגמרא (סוכה מה:), אמר רב יהודה אמר שמואל, לולב שבעה (לברכה, רש"י) וסוכה יום אחד (ואינן שניטל כל שבעה זכר למקדש, אין מברכין בו אלא יום ראשון שהוא מן התורה, רש"י). מאי טעמא, לולב דמפסקי לילות מימים, כל יומא מצוה באפיה נפשיה הוא, סוכה דלא מפסקי לילות מימים, כולהו שבעה בחד יומא אריכא דמו, ורבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, סוכה שבעה ולולב יום אחד, מאי טעמא, סוכה דאורייתא שבעה, לולב דרבנן סגי ליה בחד יומא, כי אתא רבין אמר רבי יוחנן, אחד זה ואחד זה שבעה, ע"כ.

וביאר התוס' (ד"ה אחד) וז"ל, אין סוכה ולולב שוין לברכה, דלולב אין מברך אלא פעם אחת ביום, אבל סוכה כל אימת דנכנס לה כדי שיאכל וישתה וישן, ואפילו עשר פעמים ביום, מברך אכל אחת ואחת, מידי דהוה אתפילין כל זמן שמניחן, והיינו טעמא דסוכה, דאי מתרמי ליה סעודתא לא אפשר למילך חוץ לסוכה, אף על פי שכבר אכל בו ביום בסוכה, וכן תפילין כל היום מצותן שיהו מונחין בראשו ובזרועו, אבל לולב אין עיקר מצותו אלא פעם אחת ביום, כדאמרין (מב), מדאגבהיה נפיק ביה, ע"כ.

וכתב הבית יוסף (סי' תרל"ט ס"ח) וז"ל, וכתב הרב המגיד (פ"ו מסוכה ה"ב), ראיתי כתוב, דדוקא כשיצא יציאה גמורה לעשות עניניו, ושלח לחזור לאלתר, אבל אם לא יצא אלא לדבר עם חבריו או להביא דבר לסוכה לשעתו, לא היא יציאה לחייבו בברכה כשיחזור, ודבר נכון הוא, ע"כ.

ובמהשך הגמרא (שם), נכנס לישוב בה, ואמר 'אשר קדשנו במצותיו וצונו לישוב בסוכה', ע"כ.

ב. ברכה על אכילה פוסרת שינה וטיוול

אמנם, כתב הרא"ש (סוכה פ"ד ס"ג, הביאו בית יוסף, וכן במרדכי סוכה סי' תשמ"ה) וז"ל, ורבינו מאיר היה מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא, אף בחול, משום דקאמר 'נכנס לישוב בה מברך', הלכך ראוי שתקדום ברכה לברכת המוציא מיד אחר הישיבה, והעם לא נהגו, כי רגילין העם שאין מברכין על הסוכה אם נכנס בה לטייל בה ושינה, אלא דוקא בשעת אכילה, הלכך ראוי שיברך תחלה ברכת המוציא שמתחיל הסעודה, ואחר כך יברך על הסוכה, ומה שאין מברכין על הסוכה בשעת השינה, ואף על פי שמצנינו בה חומר יותר מבאכילה, דאוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואין שנים שינת עראי חוץ לסוכה, היינו טעמא דשמא לא יוכל לישן והוי ברכה לבטלה, ורבינו תם פירש לפי שעיקר הקבע שאדם עושה בסוכה היא אכילה, אבל שאר טיוול ושינה שעושים בסוכה טפלים לגבי האכילה, והיא פסרתה, ע"כ.

וכך פסק המחבר בשולחן ערוך (סי' תרל"ט ס"ח) וז"ל, נהגו שאין מברכין על הסוכה אלא בשעת אכילה, והוסיף הרמ"א, והכי נהוג, ע"כ. [ובהרבה ספרים ניקדו בדברי הרמ"א את המילה 'נהוג' במלאפוס, אמנם עיין בפרי מגדים (בכללי בהוראת אסור והיתר סדר ג' אות ז', וכן בס' רי"ט משבצות סק"ה) דכוננת הרמ"א בכל מקום שכתוב 'הכי נהוג' דהכוונה שהכי יש לנהוג, וכתב מו"ר הגר"מ ששון שליט"א (אמרי יעקב ח"ב סי' ס"ח) ראייה לדבריו, דבשולחן ערוך כתב 'נהגו' שאין מברכין על הסוכה אלא בשעת אכילה', והרמ"א הוסיף 'והכי נהוג', ועל כרחך צריך לומר שהוא בא לומר דהכי יש לנהוג, דאי לאו הכי אינו מוסק מידי על דברי המחבר, ולכך יש לנקד בחול, והכוונה שהרמ"א מורה לנו לנהוג הכי].

וביאר המשנה ברורה (סקמ"ז) וז"ל, רצונו לומר, אף דמדינא גמרא לדעת פוסקים ראשונים כשיברך בסוכה יוצא לעשות עניניו וכו', כשיחזור אחר כך צריך לברך שנית, ואפילו מאה פעמים ביום, ואימת שנכנס אף על פי שאינו אוכל שם מברך, שהרי גם הישיבה והעמידה שם היא מצוה דהוי כעין תדורו (ודוקא שיצא יציאה גמורה, אבל אם יצא לעשות צרכיו או להביא דבר לסוכה אין צריך לברך שהרי לא הוסיף דעתו), מכל מקום מנהג כל העולם כדעת הפוסקים שאינם מברכים אלא בשעת אכילה, ואפילו אם יושבים בסוכה קודם אכילה שעה אינם מברכים, דסבירא להו דברכה שמברכים אחר כך על האכילה היא פוסרת הכל, שהיא העיקר והיא פוסרת השינה והטיוול והלימוד, שכולם טפלים לה, ע"כ.

[במשנה ברורה קיבל להלכה הטעם של רבינו תם, דהברכה על האכילה היא העיקרית ופוסרת גם השינה והטיוול, אמנם היה מקום לדון, למה הניח לטעם הראשון שברא"ש, שכן הוא גם בתוס' (כדלקמן), שהטעם הוא דחיישין דשמא לא יוכל לישון והוי ברכה לבטלה.

והנה כתב הרמ"א בהלכות בדיקת חמץ (סי' תל"ב ס"ב) וז"ל, ונהגים להניח פתית חמץ במקום שימצאם הבדוק, כדי שלא יהא ברכתו לבטלה, ומיהו אם לא נתן לא עייב, דדעת כל אדם עם הברכה לבער אם נמצא, ע"כ. וכתב בביתור הגר"א (שם) וז"ל, ומחלוקתם תלוי בפלוגתא ר"ת ור"י, שכתב הרא"ש בפרק א' דברכות (סי' י"ג, וכן בסוכה פ"ד ס"ה) בברכת הסוכה על השינה (ולדעת ר"י אין מברכין על השינה דשמא לא יוכל לישון, ויהא ברכתו לבטלה, כך גם כאן חיישין שמא לא ימצא חמץ ויהא ברכתו לבטלה, אבל לדעת רבינו תם הברכה בסוכה היא על דעתו לישון, ואף אם לא ישתן לא יחא ברכה לבטלה, כך גם בבדיקת חמץ הוא על הבדיקה שיעבר אם ימצא, ואף אם לא מצא אינו ברכה לבטלה), ועיין תוספות (ברכות יא: ד"ה שכבר) ובפרק ד' דסוכה (מה: ד"ה אחד), וראיה דאין צריך, מדאמרין בפרק קמא דפסחים (י:) יבדוק בתוך המועד, ועיין לקמן סימן תל"ה דיבדוק בברכה (במועד הר"י אינו יכול להניח פתית חמץ), ועיין פרי חדש (אות ב'), ועוד יש ראייה דאין צריך מברכת המפיל (שמברכים ברכת המפיל ואין חוששין שמא לא יוכל לישון), ע"כ (ועיין משנה ברורה סי' רל"ט סק"ה).

ג. ברכה על פת כיסנין - מזונות

בשערי תשובה (סי' תרל"ט סק"ה) הביא מחלוקת אחרונים אם מברכים לישוב בסוכה על פת כיסנין, וכן כתב בזה"ל, ועיין בגינת ורדים (כלל ד' סי' י"ז), כתב דפת כיסנין יש להחשיבו כפת גמור לענין זה, דאף שיאכלנו דרך עראי כיון שאכל כשיעור יותר מכביצה יברך על הסוכה, והתבטל העשוי מחמשה מינים (קוגל, פתיתים וכיוצא) יש לחייבו בסוכה אפילו באכילה דרך עראי, אף לא יברך על הסוכה אם לא שאוכל בקביעות, ובשר וגבינה וביצים וכיוצא בזה גם הם צריכים סכה אף לא יברך, לחוש להטור וז"ל, ופירות יש לפטר מכל וכל, אפילו יאכלם בקביעות, והרובה להחמיר לאלכל בסוכה אפילו דרך קבע אין לברך.

ומציין לדברי החיד"א במחזיק ברכה (שהביא דבריו משרת חיים שאל ח"א סי' ע"א) וז"ל, שאלת שיש מי שנוהג בחג לאכול בסוכה בבוקר פת הבאה בכסנין יותר מכביצה, ואינו מברך על ישיבת סוכה, כי תאזה נפשך למען דעת היש טעם בזה, והוי עיניך ראות שהרב גינת ורדים (א"ח כלל ד' סי' י"ז) פסק להפך, דפת הבאה בכיסנין יותר מכביצה מברך על הסוכה.

ומשיב לו בלשונו הפיוטית, זאת אשיב אל לבי ואור עיני גם שמענה, ואתה דע לך, דאתאי זכירה שנהגו כך

לפני גדולים בתוככי ירושלם קרית מועדינו תוב"ב ואמרו יישר, וכשתסתכל יפה בתשובת הרב גינת ורדים ז"ל אשר הבאת, עיניך תחזינה משרים הראוי לגנה וכנה אשר נטעה ימינו, שהביא דעת הרמב"ם, דבל מיד בר מפירי אי אכיל טפי מכביצה בעי סוכה, ושקיל וטרי בהא ויצא לידון דלכולי עלמא פת הבאה בכיסנין טפי מכביצה בעי סוכה, ויברך עליה, ולא הביא שום ראייה על זה לדעת החולקים על הרמב"ם (רא"ש פ"ב סי' י"ג ועוד), כנראה דהרב ז"ל שפר קדמיה לקרב הדעות, אמנם הדבר ברור דלהצריך לברך על הסוכה האידנא דחיישנא לאפוקי נפשין מרכוואתא דפליגי על הרמב"ם צריכה רבה ראייה בריאה וטובה, ואין הכי נמי דלהצריך שיאכל בסוכה ראוי לחוש לדעת הרמב"ם גם בבשר וגבינה, אבל לא לברך, והוא הדין בפת הבאה בכיסנין, נימא אליבא דרבוואתא דפליגי על הרמב"ם, אפילו יאכל הרבה יותר מכביצה לא בעי סוכה, דאינו כפת, דהא מברך בורא מיני מזונות, והוי כעראי דפת עד שיאכל שיעור שאחרים קובעים סעודה (ג' או ד' ביצים), דאז הוי כפת דמברך ברכת המזון, והוי כדן תבטיל העשוי מחמשת מינים דבעינן שיקבע סעודתו עליו, והוא הדין פת הבאה בכיסנין בעינן קביעות סעודה לסוכה, ע"כ עיי"ש.

וכתב על זה השערי תשובה (שם) וז"ל, ולענין דעתי יש לחוש לדעת המחזיק ברכה, מיהו נראה שאין דעתו לצאת מיד, רק לשבת שם זמן מה, שפיר דמי לברך, דהא הברכה גם על הישיבה, אלא שנהגו לברך בשעת אכילה, ואם כן אכילת פת כיסנין סגי, ע"כ. וכן הכריע גם כן במשנה ברורה (סי' תרל"ט סק"ה).

ובשערי תשובה (שם, וכן גם במשנה ברורה שם) הוסיף וז"ל, ובמדינותינו, נהגו רוב העולם ביום טוב ושבט לקדש ולאכול אחר הקידוש פת כיסנין במקום סעודה, ואחר כך הולכים אחר הקידוש חוץ לסוכה, ומטיילים בקבלת פני רבם וכיוצא, ונמשך ארצה שעות עד זמן סעודה, ומברכים בשעת קידוש ברכת סוכה, נראה דשפיר דמי, דאף על גב דפת כיסנין הוא, מכל מקום כיון שאוכל אותה בתורת סעודה הצריכה לקידוש, שפיר דמי שיברך ברכת סוכה, דמחשבתו זו משוי ליה כקבע, רק יזהר שיהיה יותר מכביצה, ובזה אפשר שגם מחזיק ברכה מודה, ע"כ.

ד. ברכה נפרדת על כל סעודה

הנה בתוס' (ברכות יא: ד"ה שכתב) הביאו דברי רבינו תם וז"ל, ואם תאמר מאי שנא (ברכת התורה) מסוכה, שצריך לברך על כל סעודה וסעודה לישוב בסוכה, ויש לומר דשאני תורה שאינו מייאש דעתו, דכל שעה אדם מחוייב ללמוד, דכתיב 'והגית בו יומם ולילה', והוי כמו יושב כל היום בלא הפסק, אבל אכילה בסוכה יש שעה קבועה, ואם תאמר מפני מה אין אנו מברכין לישוב בסוכה, ויש לומר דברכה דאכילה שמברכין לישוב פוסרתה, אי נמי משום שמא לא יישן והוי ברכה לבטלה, שהרי אין בידו לישון כל שעה שצריכה, ע"כ.

ומדברי התוס' האלו, למד הט"ז (סי' תרל"ט סק"ה) וז"ל, משמע מזה, דאפילו היה בדעתו היום לאכול שני פעמים בסוכה, צריך לברך שנית, דאם לא כן מה מקשים התוספות, דהא בתורה ודאי דעתו ללמוד אחר כך, אלא פשוט דבסוכה צריך בכל ענין לברך שנית, ובזה הוכרזה לחלק ביניהם, ע"כ. וכך הוא גם דעת הב"ח (סי' תרמ"ג ס"ה).

אמנם דעת רוב הפוסקים אינו כן, והט"ז עצמו הביא דברי הלבוש (סי' בזה"ל, וכתב בלבוש, על אותן שקובעין

עצמן לשתות אחר ברכת המזון, ואחר השתיה זמן מה נמשך שחזורין ואוכלין סעודה שניה בלי הפסק, ומברכין שנית לישב בסוכה, ונראה לי ששעות גמור הוא בידם, שהרי לא הסיחו דעתם משיבת סוכה שכבר בירכו עליה בסעודה הראשונה, ומה שנהגו לקבוע ברכת לישב בסוכה על האכילה, היינו שמשפחות דעתם מן האכילה, יוצאין מן הסוכה כמה פעמים וחוזרין לתוכה, אבל הכא שישבו בתוכה כל היום למה יברכו עליה פעם אחרת, עכ"ל. וכך פסק במגן אברהם (סק"ז) בשם הלבוש והשל"ה הק', וכך הכריע במשנה ברורה (סקמ"ב) בשם כמה אחרונים (עיין שער הציון סקפ"ז).

ובשולחן ערוך הרב (סי"ח) חידד הדברים וז"ל, במה דברים אמורים (שמברך על הסעודה השניה), כשיצא מן הסוכה בין גמר אכילה ראשונה להתחלת אכילה אחרונה, ושהה שם חוץ לסוכה ולא חזר לאלתר אלא לאחר שעה או שתיים, או אפילו אם חזר לאלתר אלא שבשעה שיצא מן הסוכה היה דעתו לשהות הרבה חוץ לסוכה, ושלא לחזור לסוכה לאלתר, שאז אין הברכה שבירך על אכילה ראשונה פוטרת אכילה אחרונה, כיון שהפסיק ביניהן ביציאה גמורה על דעת שלא לחזור לאלתר. אבל אם לא הפסיק ביניהם ביציאה גמורה שלא לחזור לאלתר, אינו צריך לברך על אכילה אחרונה, ואפילו הוא כל שבעה ימים בתוך הסוכה, אך לא יצא ממנה יציאה גמורה שלא לחזור לאלתר, אין צריך לברך לישב בסוכה, רק בפעם הראשונה שנכנס לסוכה, עכ"ל.

אבל בביתורי יעקב (סקמ"ב) אחר שהביא דעת החולקים על הסי"ז, וסבורים שמברך רק אם יצא מהסוכה, כתב וז"ל, אכן משמע דאפילו לא יצא רק מעט, באופן שבאמצע סעודה לא תשיב הפסק כדלעיל, דאם לא כן פשיטא, ולכן נראה לי שבקל יכול לצאת ידי חובת כל השיטות, והיינו לצאת מעט מהסוכה לביתו בנתיים, ויעשה שם צורך מה, ואז כשישוב לסוכה יכול לברך לישב בסוכה לכל השיטות, אבל בלא יצא בנתיים כלל לא יברך, עכ"ל.

אכן, בשער הציון (סקפ"ז) הביא דברי הביתורי יעקב אבל כתב עליו בזה וז"ל, וספק ברכות להקל (כלומר, לא יברך), אם לא שיש עוד לצרף לזה צדדים אחרים (כפי שיבאר לקמן), עכ"ל.

ה. ברכה אחר הפסק הליכה

והנה כתב בשולחן ערוך בהלכות ציצית (סי' ח' סי"ג) וז"ל, הלושב טלית קטן ומברך עליו, וכשהולך לבית הכנסת מתעטף בטלית גדול, צריך לברך עליו, דהליכה מביתו לבית הכנסת חשיבה הפסק, עכ"ל. ועל פי זה כתב המגן אברהם (סי' תרל"ט סק"ז), דגם לגבי ברכת לישב בסוכה, ההליכה היא הפסק, וכך גם כתב בשולחן ערוך הרב (סי"ד), וכך פוסק למעשה מו"ר הגר"מ ש"קליין שליט"א.

אמנם המשנה ברורה בהלכות ציצית (סי' ח' סק"ז) כתב וז"ל, והאחרונים (ונגלה תמיד, סי' גר"א, שער הציון סקמ"ח) הסכימו דעצם הליכה לא חשיב הפסק, עכ"ל (וכן מוכח בשולחן ערוך סי' קע"ח סי' ו' משנה ברורה שם סקמ"ז).

וכתב המשנה ברורה כאן (סי' תרל"ט סקמ"ח) וז"ל, ומי שהולך באמצע סעודתו לסוכת חבירו, דעת המגן אברהם (סק"ז) שאפילו אם היה בדעתו בשעת ברכה שילך באמצע הסעודה לשם ולשוב אחר כך מיד, אפילו חל צריך לברך שם לישב בסוכה, דהליכה היא הפסק, ועל כן אם רוצה לאכול בסוכה זו דבר שאסור לאכול חוץ לסוכה, צריך לברך שם לישב בסוכה, אמנם הוא לשיטתו אילו בסימן ח', אבל לפי מה שכתבנו שם דדעת כמה אחרונים דהליכה

לא היא הפסק אם היה בדעתו, אין צריך לברך, וספק ברכות להקל, עכ"ל.

ו. סעודה חדשה עם הפסק לתפילת מנחה

אכן, בהצטרף שני הנידונים יחד, כלומר, באופן שאחר גמר סעודתו הפסיק מעט, כגון שהלך להתפלל מנחה, ואחר כך חזר לסוכתו לסעודה שניה, יש לו לברך לכולי עלמא על הסעודה השניה, וכך כתב המשנה ברורה (סי' תרל"ט סקמ"ז) וז"ל, ואם ברך פעם אחת בשעת אכילה ולא יצא מסוכתו לעשות עסקיו, ואף אם יצא מסוכתו רק שהיה דעתו לחזור מיד, אין צריך לברך שנית לישב בסוכה, אפילו אם אוכל סעודה שניה, כיון שמצוה אחת היא, ולכן מי שיושב כל היום בסוכה, וישן בלילה בסוכה ומתפלל שם, ואינו יוצא לשום עסק רק אדעתא לחזור מיד, אין צריך לברך רק בשעת אכילה ראשונה, ואחר כך אין צריך לברך, ויש אומרים דכיון שיצא בנתיים אפילו על דעת לחזור מיד צריך לברך בשעת אכילה שניה (דעת הביטורי יעקב כדלעיל), ואם יצא לעשות עסקיו או לבית הכנסת להתפלל, לכולי עלמא צריך לברך בשעת אכילה שניה, עכ"ל.

ועיין בשער הציון (סקמ"ב) שהרחיב בביאור ענין זה וז"ל, והנה אם הליכה לבית הכנסת לא היה באמצע סעודה רק בין אכילה לאכילה, אף דגם בזה יש לעין לכאורה אם נסבור דהליכה לא היא הפסק, מכל מקום יש לצרף לזה דעת הסי"ז, ובפרט דעת הרב יעקב עמודין והביתורי יעקב, דסבירא להו דלאכילה שניה הוא ענין אחר, וצריך לברך שנית, אבל באמצע אכילה, אם נסבור דהליכה לא היא הפסק, לכאורה חזר אכילה היא, וכן מוכח דעת הבית מאיר, דהיכי דנכנס באמצע סעודתו להתפלל מנחה או מעריב, כל שלא הסיח דעתו מלאכול אין צריך לברך שנית כשישוב, עכ"ל.

ז. ברכה רק בשעת אכילה

מדברי התוס' והרא"ש שהובאו לעיל, נראה בפשטות, דהמנהג לברך רק בשעת אכילה, מורה לנו דכל השאר כגון שינה או טיול, נפטרים ונשפלים להאכילה, וכך הוא לשון הרא"ש (סוכה פ"ד ס"ז), ורבינו תם פירש לפי שיעיקר הקבע שאדם עושה בסוכה היא אכילה, אבל שאר טיול ושינה שעושים בסוכה טפלים לגבי האכילה, והיא פטורה, עכ"ל. וכנוסח זה כתב גם המשנה ברורה (סקמ"ז) וז"ל, דברכה שמברכים אחר כך על האכילה היא פטורה הכל, שהיא העיקר והיא פטורה השניה והטיול והלימוד, שכולם טפלים לה, עכ"ל.

וכך כתב הסי"ז (סוף סק"ז) וז"ל, נראה לי, דמי שבדעתו שאין אוכל פת כל היום, וכל שכן מי שמתענה בעת תלום בסוכה, חייב לברך על הסוכה בכל פעם שיכנס בה באותו יום לטיול, כיון שאותו יום אין בו אכילת פת, הדרין לדין התלמוד דמברך בכל פעם שנכנס לישב שם, דהא עיקר הטעם שאכילת פת הוא עיקר ופוטרי את הטפל, עכ"ל.

והמשנה ברורה (סקמ"ח) הביא דברי הסי"ז, והוסיף עליהם כהנה בשם החיי אדם וז"ל, וכתב החיי אדם, דהוא הדין כשיצא גמורה לאחר אכילה, וחוזר ונכנס ולא יאכל עד הערב, וקודם האכילה יצטרך עוד הפעם לצאת לבית הכנסת, ובהו גם כן לכולי עלמא צריך לברך, עכ"ל. **ובשער הציון** (סקמ"ב) ביאר דברי החיי אדם וז"ל, ודעת החיי אדם שהעתיק, דבכל גזני חייב לברך שם, אפילו אם לא יאכל, נראה דטעמו דהמנהג שנהגו הוא רק בביתו שדרך לקבע שם סעודה, אבל בבית אחרים שאין דרך לקבוע שם סעודה, לכולי עלמא כל שנכנס שם חייב

לברך, עכ"ל. וכך גם כתב בשולחן ערוך הרב (סי' ז' וז"ל, ואפילו אם אינו רוצה לאכול בסוכה זו, אלא שנכנס לתוכה לישן ולטייל, צריך לברך לישב בסוכה, שאין שינה וטיול שבסוכה זו נפטרין בברכה שבירך בסוכה אחרת, עכ"ל, וכך פוסק למעשה מו"ר הגר"מ ש"קליין שליט"א.

אמנם, במאמר מרדכי (סי' תרל"ט סק"ח) כתב לחלוק בזה על דברי הסי"ז וז"ל, ונראה לי שיש להשיב על דבריו, דאם כן מי שאינו אוכל בלילה היה צריך לברך על השניה והכניסה והשיבה באותה הלילה, וזה לא שמענוהו, וגם נראה שהרב ט"ז גופיה מודה דלא בעי לברור, ואם תשיגי בהברכה שבירך ביום על האכילה פוטרת הישיבה והשניה של הלילה הבא אחריו, דהלילה הולך אחר היום בהאי ענינא (עיין לעיל סי' ס"ז לענין ברכת התורה), אף אנו נשיב ונאמר דכל שכן הוא, דהברכה שבירך בלילה על האכילה פוטרת השניה והטיול שעושה עד אכילה אחרת, דהא אין השניה מפסקת כיון שהיא עצמה בעי סוכה.

וממשיך המאמר מרדכי, עוד אני תמיה על מה שכתב הרב וז"ל, "הדרין לדין התלמוד וכו'", דהא לדעת רבינו תם ז"ל דנהגין כוותיה, הכי הוי עיקר דמילתא לפום דינא דתלמודא, שאין לברך אלא על האכילה, ומעולם לא תיקנו לברך על הכניסה ושאר דברים, ומה שכתבו השולחן ערוך והפוסקים נהגו שלא לברך וכו', שתלו הדבר במנהג, הכוונה לומר דאף על פי שדעת הגאונים ורוב המחברים צריך לברך בכל פעם שנכנס לישב בה, מכל מקום נהגו העולם כרבינו תם, דסבירא ליה שאין לברך אלא בשעת אכילה דוקא, אף לפי דין התלמוד, וזה ברור, ולכן נראה לי, דלפי מה שנהגו כרבינו תם, יש לחוש לברכה לבטלה, ואין לברך על הכניסה והשיבה אם לא היכא דאיכא צדדים אחרים להצריך ברכה, עיין מה שכתבתי לעיל סק"ג (שם סוף לגבי ברכה על פה האהב בכיסיון), עכ"ל.

והנה בשולחן ערוך הרב (סקמ"ב) שיטה אחרת יש לו בזה, שכתב לגבי מי שקובע עצמו על היין וז"ל, אבל אין צריך לברך לישב בסוכה, לפי שהשתיה היא טפילה לאכילה, וברכת לישב בסוכה שבירך על אכילת שחרית היא פטורה את השתיה של כל היום, וכן היא פטורה את השניה וטיול בסוכה כל היום, שאין צריך לברך עליהם, שאפילו יצא חוץ לסוכתו אחר האכילה והפסיק הרבה בין האכילה להשתיה ושינה וטיול, מכל מקום כיון שכולם נמשכים וטפלים לאכילה שהיא עיקר מצות הישיבה בסוכה, ברכת האכילה פוטרתן, עכ"ל.

ועל כן תבנא לדינא, שהיוצא מסוכתו בערב אחר סעודתו לכמה שעות, וחוזר בלילה רק לשינה, לדעת השולחן ערוך הרב והמאמר מרדכי אין לו לברך לישב בסוכה, אבל לדעת הסי"ז חיי אדם ומשנה ברורה יש לו לברך, כיון שהפסיק הרבה מתחייב בברכה על שינה לבד. ומי שרוצה לחשוש לדעתם מספק ברכה, יטול ידיו לסעודה לפני שינתו, או לפחות יקבע עצמו על אכילת פת כיסנין, וכך יוכל לברך. אמנם הנהוג כדעת השולחן ערוך הרב, ואינו מברך, ודאי שפיר עבדי.

ח. מי שישן בסוכה שאינו אוכל שם

אכן, באופן שיש לו סוכה מיוחדת לשינה, או מי שאכל סעודתו במקום אחר, ומגיע לסוכתו רק לשינה, בודאי יש לומר שיהייב עצמו בברכה על ידי שיטול ידיו לסעודה, או על ידי שיקבע עצמו על פת כיסנין, שהרי באופן זה אף לדעת השולחן ערוך הרב יש לו לברך, ורק לדעת המאמר מרדכי (וכן לדעת השולחן ערוך הרב על פי הבנת השער הציון סקמ"ג עיי"ש) אין לו לברך, כי אין מברכין כלל על השניה והטיול, ודוק.

היוצא למעשה מכל הנתבאר:

- א. שיש חיוב מן התורה לישן ולעשות כל צרכיו בסוכה, מכל מקום המנהג הוא מזמן הראשונים שמברכין רק על האכילה והיא פטורה הכל.
- ב. נחקלן הפוסקים אם מברכים 'לישב בסוכה' על מזונות, הכרעה המשנה ברורה לברך אם נשאר לשהות קצת בסוכה, ויש נוהגים שלא לברך כלל 'לישב בסוכה' על מזונות.
- ג. יצא מהסוכה באמצע הסעודה: יתחייב בברכה מחדש רק בהפסק גדול של שעה או שתיים.
- ד. יצא מהסוכה באמצע הסעודה והלך לסוכה אחרת, כגון לטיש וכיוצא, דעת השו"ע הרב שמברך שם שנית, ודעת המשנ"ב שאם לא היה הפסק גדול של שעה או שתיים, אין מברכים לישב בסוכה.
- ה. יצא מהסוכה לאחר הסעודה: יתחייב בברכה מחדש אף בהפסק של תפילת מנחה וכדו', אבל לא בהפסק קטן ממש שיצא על דעת לחזור מיד.
- ו. סעודתו ולא יצא מהסוכה, ולאחר כמה שעות נוטל ידיו שנית, אינו מברך 'לישב בסוכה', רק אם יצא מהסוכה ככתבא באות ד'.
- ז. נכנס לסוכה רק לשינה ולא לאכילה, אם כבר בירך באותו יום בסוכה זו 'לישב' אין צריך לברך לפני השינה.
- ח. נכנס לסוכה רק לשינה ולא לאכילה, אם לא בירך באותו יום בסוכה זו, ידיו לפת או לפחות יאכל פת כיסנין (מזונות), ועל ידי כן יתחייב בברכה לכ"ע.